

V20 DE VOLKSKRANT
DONDERDAG 3 MAART 2016

De dagelijkse dosis dwarsverbanden, tendensen en andere hedendaagse fenomenen.

Beeldende kunst

REPORTAGE EXHIBITION #6, THE MUSEUM OF EVERYTHING

Henry Darger, *Zonder titel*, ca. 1940/1960.

Toevallig kunst

Zijn het rariteiten of echte kunst? Het eigengereide Museum of Everything toont outsiderkunst. Nu ook in Rotterdam te zien.

Door Anna van Leeuwen

Het waren houten bordjes, waarop alleen 'EVERYTHING' en een pijl stond. Genoeg informatie om erg nieuwsgierig te worden. In 2009 lokten zulke bordjes duizenden bezoekers van kunstbeurs Frieze uit het Londen Regent's Park naar een leegstaand pandje vlakbij.

Daar bleek een klein tijdelijk museum neergestreken: The Museum of Everything. De kunst was alleen van autodidacten, meestal onzichtbare talenten die soms van grote invloed zijn geweest op de kunstenaars die wel bekend werden. Vaak is het niet in een atelier gemaakt, maar in een woonkamer, of in een ziekenhuis. Zelden had de kunstenaar de kunstwereld of de kunstmarkt als beoogd publiek. De sfeer in het museum was knus en sympathiek: een vrijwillige donatie bij binnenkomst, na afloop grijze dames die thee schonken uit een rommelmarktservies.

Dat knusse museumpje sloeg aan, nogal. Maanden langer bleef het open. Een jaar later volgde Exhibition #2, daarna #3. Het museum dook op in Venetië en in Moskou. Inmiddels is het museum bij Exhibition #6 aanbeland. Initiatiefnemer en museumdirecteur James Brett bouwt in de Kunsthal Rotterdam zijn grootste tentoonstelling tot nu toe op. Meer dan duizend tekeningen, schilderijen, sculpturen en collages krijgen een plek in dertig museumzalen. Gecontroleerde chaos is het. 'Weet je wat nog erger is dan falen?', vraagt hij te midden van zijn monsterproject. 'Succes', antwoordt hij zelf. Het succes dat hij tien jaar geleden niet verwacht had.

Brett was filmmaker toen hij door de Verenigde Staten reisde en geïnteresseerd raakte in Amerikaanse volks-

Janet Sobel, *Zonder titel*, 1943.

'Deze kunst wordt in een intieme omgeving gemaakt, je moet die niet in een klinische ruimte laten zien'

kunst en ander werk van makers die niet de gebruikelijke route van kunstacademie en galerie doorliepen. Deze 'onofficiële' kunst, die volgens de insiders vaak geen kunst mag heten (maar bijvoorbeeld 'obsessie' of 'therapie' wordt genoemd), bleef hem fascineren. Hij ging zelf verzamelen. Zo ontstond het plan voor een tentoonstelling.

Dat plan zat al jaren in zijn hoofd toen hij in de krant een foto zag van een man in een kamer vol rommel. 'William Brett in the museum of everything', was het onderschrift. Deze toevallige naamgenoot bleek een lokale bekendheid op het Britse eiland Wight. Kinderen uit de buurt hadden het huis van de excentrieke bejaarde 'museum of everything' gedoopt. Brett zocht hem op: 'Hij was een hamsteraar, had zelfs toiletbrillen verzameld, maar maakte ook kleine houten sculpturen. Bijvoorbeeld een stuk hout dat hij zwart verfde en dan 'pinguin' noemde.'

Henry Joseph Darger

Deze Amerikaanse schrijver en kunstenaar (1892 - 1973) bracht zijn jeugd door in een weeshuis en werkte als ziekenhuisbewaarder in Chicago, Illinois. Hij werd beroemd door het na zijn dood ontdekte manuscript *in the Realms of the Unreal*.

Honderden tekeningen en aquarellen illustreerden het verhaal. Veel van Dargers werk is gemaakt met gemengde technieken en bevat collage-elementen. Het is uitgegroeid tot een van de meest gevierde voorbeelden van outsider-kunst.

Foto's The Museum of Everything

James Brett raakte geïntrigeerd door de naam 'museum van alles'. Het leek hem de ideale naam om de term outsiderkunst te omzeilen, waar hij zo'n hekel aan heeft: 'Het reduceert de kunst slechts tot wat het niet is en bewijst daarmee het idee dat deze kunst niet tot de kunstwereld mag behoren.' Daarom vroeg hij aan William Brett: 'Zou u het goed vinden als ik een Londense vestiging van uw museum open?' En zo geschiedde.

De kenmerkende houtje-touwtjes-sfeer is gebleven. En hoort volgens Brett bij zijn museum: 'Deze kunst wordt in een intieme omgeving gemaakt. Je moet die niet in een klinische ruimte laten zien. Dat is sowieso nep. Je zou een hondendrol nog kunnen verkopen als je 'm op een sokkel in een chique galerie zet.'

De regels van de kunstwereld lapt hij aan zijn laars. Hij gaat zijn tentoonstelling niet chronologisch inrichten, of geografisch. In plaats daarvan wijst hij een zaal aan die hij 'zwart-wit' noemt. Hier hangen potloodtekeningen van de gepensioneerde Iraanse automonteur Davood Koochaki: figuren zo dicht getekend dat ze wonderlijke grijze schimmen worden. Daarnaast een gigantisch papier waarop de Duitse Harald Stoffers een (deels onleesbare) brief aan zijn moeder schreef. In de zinnen golvend en kolkend zijn telkens de woorden 'Liebe Mutti' te herkennen. Daar tegenover hangen tekeningen van de New Yorkse kunstenaar Derrick Alexis Coard, die heel gedetailleerde mannenportretten maakt, waarin vooral hun baarden (volgens de kunstenaar een verwijzing naar het goddelijke) en aanzienlijke geslachtsdelen opvallen.

'Deze kunst is een universeel verschijnsel', zegt Brett. Als een van zijn kunstenaars een psychiatrische stoornis of fysieke beperking heeft, interesseert dat hem niet zo: 'Ik wil laten zien dat creativiteit vrij beschikbaar is, voor iedereen. Ik vind het interessanter te bekijken hoe de autodidactische Mexicaanse kunstenaar Martín Ramírez elementen uit zijn geheugen en uit de Mexicaanse cultuur in zijn tekeningen weergeeft. En wist je dat de Amerikaanse schilder Janet Sobel (1894-1968, red.) al vóór Jackson Pollock met druiptechnieken

werkte? En dat Pollock haar atelier heeft bezocht?'

Brett probeert in The Museum of Everything deze parallelle kunstgeschiedenis onder de aandacht te brengen. Toch vult hij zijn expositie niet alleen met onbekende namen. Een hele zaal wijdt hij aan Henry Darger, inmiddels wereldberoemd, ooit bij toeval ontdekt door zijn huisbaas Nathan Lerner.

Zelfs in zijn opvatting over Dargers oeuvre is Brett onorthodox: 'Ik ben het oneens met elke officiële interpretatie. Dit zijn geen losse fantasieën. Het is één verhaal, dat Dargers tragische en traumatische jeugd verbeeldt.' Voor deze expositie bracht Brett tekeningen samen waarmee het verhaal te reconstrueren is: 'Sommige tekeningen lijken in stukken gesneden en helaas zo verspreid. Hier zijn ze voor het eerst hersteld.'

Ofschoon Bretts vreemde museum

in korte tijd een plek veroverde, komt hij ook weerstand tegen. Een jaar na het succes van Exhibition #1 volgde een grote teleurstelling: museum Tate Modern wilde een schenking van kunst van Henry Darger, door de weduwe van Nathan Lerner, niet accepteren. Het zou simpelweg geen kunst zijn. Een paar jaar later had een criticus van *the Guardian* geen goed woord over voor een expositie die Brett in warenhuis Selfridges maakte en diskwalificeerde de kunstenaars.

De eigenwijze museumdirecteur is door deze afwijzingen nog strijdbaarder geworden, zegt hij: 'Al dat conceptuele jargon waar ze in de hedendaagse kunst verzot op zijn, komt altijd op hetzelfde neer. Kunst is een manier om je elgen pik in de wereld te vinden. Dat zie je hier.'

The Museum of Everything, Kunsthall Rotterdam, 5/3 t/m 22/5.

Martín Ramírez, Zonder titel, 1954.